

ПРАВОВІ ФОРМИ СПІВРОБІТНИЦТВА В ГАЛУЗІ ВДОСКОНАЛЕННЯ МИТНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ

Філіпенко Т.В., Філатов В.В

Досліджено правові форми міжнародного митного співробітництва в Україні та їх вплив на процес вдосконалення митного законодавства України. Визначено коло органів державної влади, відповідальних за здійснення митного співробітництва в державі та їхню компетенцію. Зазначено, що основними формами співробітництва в галузі вдосконалення митного законодавства є: створення спеціальних вільних економічних зон діяльність держав по роботі з контрабандою та створення єдиного інформаційно-аналітичного центру з питань митної справи.

Ключові слова: митна справа, митне законодавство, міжнародне співробітництво, вдосконалення митного законодавства, міжнародне митне співробітництво, спеціальні економічні зони, боротьба з контрабандою.

Исследованы правовые формы международного таможенного сотрудничества в Украине и их влияние на процесс усовершенствования таможенного законодательства Украины. Определен круг органов государственной власти, ответственных за осуществление таможенного сотрудничества в государстве и их компетенцию. Указано, что основными формами сотрудничества в области усовершенствования таможенного законодательства являются: создание специальных свободных экономических зон деятельность государств по работе с контрабандой и создание единого информационно-аналитического центра по вопросам таможенного дела.

Ключевые слова: таможенное дело, таможенное законодательство, международное сотрудничество, усовершенствование таможенного законодательства, международное таможенное сотрудничество, специальные экономические зоны, борьба с контрабандой.

The legal forms of international customs cooperation in Ukraine and their impact on the improvement of customs legislation of Ukraine are investigated. The range of public authorities responsible for implementation of customs cooperation in the state and their competence are defined. It is noted that basic forms of cooperation in the field of improvement of customs legislation are: the creation of special free economic zones, activity of states in dealing with smuggling and the creation of a unified information-analytical center on customs matters.

Keywords: customs business, customs law, international cooperation, improvement of customs law, international customs cooperation, special economic zones, the fight against smuggling

Актуальність даної теми визначається необхідністю вдосконалення митного законодавства України та наближення його до світових стандартів митного регулювання. Курс європейської інтеграції держави зобов'язує владу країни приділяти питанню міжнародного митного співробітництва значну увагу, розуміючи його важливість та значення для процесу вдосконалення національного митного законодавства. Дослідженням даної проблеми займалися наступні вітчизняні вчені: П.В. Пашко, С.В. Ківалов, К.К. Сандровський, В.В. Коваленко, В.П. Науменко.

Метою даної роботи є дослідження правових форм міжнародного митного співробітництва в Україні та їх впливу на процес вдосконалення митного законодавства України. Крім цього необхідним є визначення кола органів державної влади, відповідних за здійснення митного співробітництва в державі та їх компетенції.

Основний зміст. Розвиток митної справи в державі залежить від двох основних чинників. По-перше, це внутрішня політика держави в рамках якої відбувається побудова власної митної системи. Зазначимо, що саме внутрішня політика держави впливає на процес нормативного забезпечення митних відносин в країні. Ефективна внутрішня політика повинна забезпечувати постійний розвиток та вдосконалення сфери митної діяльності. Другим, не менш вагомим чинником розвитку митної справи в державі є рівень міжнародного митного співробітництва, який визначає участь держави в процесі митного співробітництва. З нашої точки зору, саме цей рівень обумовлює розвиток національного митного законодавства. Міжнародне митне співробітництво — це окремий вид діяльності органів державної влади, головною метою якого, є вдосконалення національної митної справи відповідно до світових стандартів. Окремо розглянемо завдання митного співробітництва на міжнародному рівні:

Міжнародне митне співробітництво забезпечує розвиток національного митного законодавства України шляхом імплементації до нього міжнародних норм. Практика митного регулювання свідчить про те, що митне законодавство України потребує значних змін проведення яких наблизить його до світових стандартів.

Одним з головних завдань міжнародного співробітництва є підвищення рівня технічного забезпечення підрозділів митних органів України, від якого залежить показник ефективності дій митних органів України. Впровадження новітніх засобів технічного забезпечення дозволе спростити митні процедури та зменшити час їх проведення.

Важливим завданням митного співробітництва є активізація боротьби з контрабандою. Встановлення спільних домовленостей між країнами світу дозволяє активно взаємодіяти в сфері боротьби з контрабандою. У даному випадку мова йде не тільки про обмін інформацією, а і про проведення спільних операцій, метою яких є знищення каналів контрабанди. Захищеність митного кордону країни є запорукою її економічної безпеки. Відзначимо, що лише скоординовані взаємні дії представників митних органів країн здатні забезпечити позитивний результат.

Міжнародне митне співробітництво дає можливість дослідження світового досвіду митного регулювання та впровадження його на території України. Відзначимо, що під світовим досвідом митного регулювання слід розуміти спрощений порядок проведення окремих митних процедур, досягнення в сфері впровадження нових форм та видів здійснення митного контролю та інше.

Як ми бачимо, міжнародне митне співробітництво виконує важливу роль в суспільстві. Окремо відзначимо що сфера міжнародного співробітництва суттєво впливає на авторитет країни в цілому. Рівень міжнародного митного співробітництва залежить від зовнішньої політики держави. Відкрита зовнішня політика, спрямована на інтеграцію держави до світового співтовариства сприяє розвитку та поглибленню міжнародних зв'язків між країнами. Отже створення сприятливих умов для підвищення рівня міжнародного митного співробітництва є одним з пріоритетних напрямків діяльності органів державної влади. Перш за все, мова йде про гілку виконавчої та законодавчої влади. В своїй роботі науковець К.К. Сандровський зазначає, що «...митна справа, яка складається з митної політики держави та засобів її реалізації за своєю природою не є однорідною, тому можливо відокремити два різні аспекти — внутрішній (захист національного товаровиробника) та зовнішній (створення сприятливих умов для участі у міжнародному торгово-економічному обігу)» [1, с. 8]. Ця думка ще раз підтверджує той факт, що зовнішньоекономічна діяльність залишається для держави не тільки джерелом поповнення Державного бюджету України, а й основним чинником розвитку держави. У таких умовах міжнародне митне співробітництво набуває особливого значення. В роботі доктора юридичних наук С.В. Ківалова зазначається, що «...процес міжнародно-правової

регламентації митної сфери приводить до формування міжнародного митного права» [2, с. 214]. Іншими словами, договірна робота на міжнародному рівні сприяє створенню загальних принципів побудови митних відносин між країнами світу. Даний факт вказує на те, що важливість міжнародного митного співробітництва відзначена усіма країнами світу та окреслена рамками окремої галузі права.

Практичні питання міжнародного митного співробітництва реалізуються в рамках правових форм співробітництва. Правові форми міжнародного митного співробітництва — це напрямки діяльності держав в сфері митної справи метою яких є усунення зайвих бар'єрів та спрощення митних процедур між країнами світу, а також гармонізація митного законодавства держав та приведення його до єдиних стандартів митного регулювання. На нашу думку, правові форми співробітництва віддзеркалюють спільні домовленості держав, які закріплені в положеннях міжнародних угод. Різноманітність правових форм митного співробітництва обумовлена пошуками нових, більш досконалих засобів гармонізації сфери митних відносин. Отже, розробка правових форм митного співробітництва вимагає врахування таких факторів, як економічний рівень країни та орієнтація зовнішньої політики держави. В рамках дослідження даного питання необхідним є розгляд змісту окремих правових форм міжнародного митного співробітництва.

Однією з головних правових форм міжнародного співробітництва є створення спеціальних вільних економічних зон. Спираючись на матеріали конференції ООН К.К. Сандровський визначає термін вільна зона, як «...зона в національній митній території, розташована поблизу морських портів або аеропортів, до якої без проведення митних процедур надходить обладнання та інші товари іноземного походження» [1, с. 94]. На нашу думку, це визначення не до кінця розкриває зміст поняття вільна зона. Зокрема, незрозуміло, що означає термін «митні формальності». Отже необхідним є деталізація, які саме формальності слід розуміти у даному випадку.

Найбільш повне визначення поняття, вільної зони надано в міжнародній конвенції «Про спрощення та гармонізацію митних процедур» 1973 року (так звана Конвенція Кіотто). У даному документі зазначається «...під вільною зоною слід розуміти частину території однієї держави до якої ввезені товари звичайно розглядаються як товари, які знаходяться за межами митної території по відношенню до права імпорту і не підлягає звичайному митному контролю» [3]. Аналізуючи дане визначення слід зробити висновок, що проведення процедури митного контролю все ж таки передбачено, хоча має свої особливості. Остаточо з'ясувати порядок проведення митних процедур в межах вільних економічних зон можливо за умови дослідження відповідних статей Митного кодексу України. Згідно зі ст. 217 спеціальна митна зона це «...митний режим відповідно з яким до товарів, які ввозяться на територію відповідних вільних економічних зон за межами митної території України, а також до товарів ввезених з території вказаних зон за межі митної території України, не застосовуються заходи тарифного та нетарифного регулювання» [4, ст.217]. Створення спеціальних економічних зон відбувається окремими законами України. В статтях закону визначається назва спеціальної митної зони, вид товарів, які через неї переміщуються та вид операцій, які планується здійснювати в межах зони.

Загальні питання створення спеціальних економічних зон закріплені в Законі України «Про принципи створення та функціонування спеціальних (митних) економічних зон». Визначення території для створення вільної економічної зони відбувається з врахуванням потенціалу регіону, його територіального розміщення та рівня розвитку промисловості та виробництва. Іншими словами, регіон повинен бути привабливим для інвесторів та мати стабільні показники економічного розвитку. В ст. 222 Митного кодексу України зазначається «...товари можуть знаходитись у спеціальних митних зонах протягом часу функціонування даних зон» [4, ст.222]. Таким чином, строк перебування

товарів в межах спеціальних митних зон фактично обмежується лише строком функціонування даних зон. У процесі дослідження необхідним є визначення обсягу митних процедур, які проводяться відносно товарів, що перебувають на території спеціальних економічних зон. У межах спеціальних економічних зон митні органи мають право здійснювати контроль та нагляд за територією спеціальної зони, вимагати від осіб, які здійснюють облік товарів, які переміщуються за межі спеціальної митної зони, здійснювати перевірку товарів, які ввозяться або вивозяться за межі спеціальної митної зони.

Однією з правових форм міжнародного митного співробітництва є діяльність держав по роботі з контрабандою. Як зазначає доктор юридичних наук В.В. Коваленко «...сьогодні боротьба з контрабандою та порушеннями митних правил є одним з домінуючих, першочергових завдань України, як незалежної держави» [5, с.3]. Дійсно даний вид злочину є одним з небезпечних для економіки держави. Контрабанда, як вид злочину, відома ще за часи Стародавньої Греції та Риму. Відзначимо, що контрабанда є найбільш небезпечним злочином в сфері митної діяльності, який посягає на суспільні відносини в сфері торгівлі та створює загрозу для економіки країни. Суть даного злочину полягає в порушенні встановленого порядку переміщення товарів та транспортних засобів через митний кордон України.

Поширеною правовою формою міжнародного митного співробітництва є надання преференцій та привілеїв в митних відносинах між країнами світу. Започаткування даної правової форми співробітництва відбувалось з метою підтримки країн, які знаходяться на стадії розвитку, а становлення її як правової форми проходило у другій половині двадцятого сторіччя. Зазначимо, що на початку впровадження даної правової форми відношення до неї було неоднозначне. Багато країн світу, які на той період досягли значного рівня розвитку виступали проти таких заходів, вважаючи їх недоцільними. Проте більшість країн виступали за надання такої допомоги. Отже суть правової форми полягає у встановленні для країн комплексу пільг та привілеїв в сфері митних відносин метою яких є підтримка економіки країни та поглиблення зв'язків з державою. Варто відзначити, що вказані преференції надаються без яких-небудь взаємних вимог від країни. Іншими словами держава, яка приймає рішення про надання таких преференцій не має права вимагати від іншої країни проведення на свою користь будь яких дій. Умовою надання даних преференцій є неконкурентоспроможність держави та низький рівень розвитку економіки. Однак не менш важливою умовою є наявність тенденцій для розвитку та інтеграційний курс зовнішньої політики держави. Відзначимо, що з 1985 року діє загальний порядок надання преференцій та привілеїв, згідно з яким вони не можуть бути надані країнам з високим рівнем розвитку економіки і виробництва держави.

Впровадження преференцій в сфері митних відносин пов'язано зі сферою тарифного регулювання. Тобто митні преференції торкаються питання спрощення митних процедур, вони знаходяться у площині митно-тарифних засобів регулювання. Перш за все мова йде про застосування інституту митних пільг. В статті 302 Митного кодексу України зазначається «...тарифні пільги (тарифні преференції) — це пільги, які надаються Україною в процесі реалізації її зовнішньоекономічної політики на умовах взаємності або в односторонньому порядку по товарам, які переміщуються через митний кордон України» [4, ст.302]. Використання даних пільг здійснюється в межах чинного митного законодавства України, а також міжнародних угод України, які у встановленому порядку підписані та ратифіковані владою країни. Аналіз даної статті дозволяє визначити джерела, в яких знаходять закріплення засади впровадження даної правової форми митного співробітництва, а саме мова йде про положення багатосторонніх та двосторонніх міжнародних угод в сфері митної справи. Варто зазначити, що застосування митних привілеїв та преференцій сприяє встановленню партнерських

відносин між країнами та стимулює подальший розвиток співробітництва між державами. Товари, які переміщуються через митні кордони держави, та у відношенні яких застосовуються правова форма кодування митних привілеїв та преференцій повинні відповідати певним вимогам, перелік яких є чітко фіксованим. У даному випадку головною умовою є те, що товар повинен бути вироблений в державі, яка користується преференціями в сфері митних відносин. На нашу думку, дана вимога є необхідною та справедливою, бо дозволяє підтримати саме національного товаровиробника, що є запорукою розвитку вітчизняної економіки, а отже і держави в цілому. На сучасному етапі надання митних преференцій та привілеїв є поширеною міжнародною практикою ефективність якої доведена часом. З 1996 року Україна також приєдналась до Генеральної угоди про привілеї та імунітети Ради Європи 1949 року та Протоколу до Генеральної угоди про привілеї та імунітети Ради Європи 1952 року прийняттям відповідного Закону України від 1 жовтня 1996 року. Говорячи про питання міжнародного митного співробітництва відзначимо, що даний вид діяльності держави необхідно розглядати в комплексі з економічною та політичною сферою життя країни. Дана необхідність обумовлена тим, що сфера митної діяльності дуже тісно пов'язана з іншими аспектами суспільного життя.

У матеріалах офіційного сайту Державної митної служби України зазначається, що діяльність ДМСУ у сфері міжнародного митного співробітництва спрямована на підтримання партнерських стосунків з митними службами зарубіжних країн та забезпечення участі України в роботі міжнародних організацій. Проте, необхідним для нашої держави є збільшення присутності у митному співробітництві та розширення кола партнерів. Серед пріоритетних партнерів України в митній сфері, перш за все, слід виділити Європейський Союз та країни СНД (Росія, Білорусь).

Говорячи про правові форми митного співробітництва, слід відзначити існуючу необхідність розробки нових, більш досконалих форм. Ці дії сприятимуть поглибленню митних відносин між країнами та прискорять темпи вдосконалення національного митного законодавства. З нашої точки зору перспективною формою міжнародного митного співробітництва є створення єдиного інформаційно аналітичного центру з питань митної справи, до якого увійдуть фахівці з різних країн світу. До завдань даного центру слід віднести: отримання, зберігання та обробка інформації про діяльність митних органів, у тому числі відносно боротьби з контрабандою; аналіз та розробка тенденцій розвитку митних відносин в світі на сучасному етапі; розробка та втілення механізмів спрощення та гармонізації митних відносин між країнами; надання консультативних послуг та рекомендацій митним органам країн; розгляд справ між митними органами держав стосовно порядку проведення митних процедур, або застосування норм міжнародного митного права. На сьогодні не існує органу, який розглядає спори з приводу порушення митного законодавства на міжнародному рівні, хоча актуальність даного органу безумовна. Складність митних відносин обумовлює виникнення багатьох спорів між державами, які вирішуються на рівні урядів країн. Створення незалежної комісії з вирішення митних спорів надасть можливість своєчасно вирішувати непорозуміння і уникати їх, отримуючи послуги по тлумаченню митного законодавства країн. Комісія може стати своєрідним арбітражем з митних питань. Нормативною основою діяльності даного центру повинна стати конвенція, підписана усіма країнами — учасниками. У майбутньому держави матимуть право приєднатись до конвенції та брати участь у роботі центру. Матеріальне забезпечення діяльності центру повинне відбуватись за рахунок внесків країн — учасниць. Вжиття даних заходів дозволить вивести митні відносини між країнами на якісно новий рівень.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Сандровский К.К. Таможенное право в Украине: национальное и международное / Константин Константинович Сандровский.-К.: Вентури, 2000. - 208с.

2. Ківалов С.В. Митна політика України Підруч. для юрид. спец. вищ. навч. закл / С.В. Ківалов, Б.В. Кормич.-О.: Юридична література, 2001.-254с.
3. Про спрощення і гармонізацію митних процедур: Міжнародна Конвенція від 18 травня 1973р. / Верховна Рада України.- Офіц. вид. - К.: Парлам. вид-во, 1999. - 13с.
4. Митний кодекс України від 28 листопада 2002р. № 148 / Верховна Рада України. - Офіц. вид. - К.: Парлам. вид-во, 2002. - № 148. - Ст.2 - 217.
5. Коваленко В.В. Про стан боротьби з контрабандою та заходи протидії щодо її вчинення / В.В. Коваленко.- К.: Науковий вісник національної академії внутрішніх справ, 2002. - №1. - 83 с.